

NORGES HØYESTERETT

Den 10. desember 2018 avsa Høyesterett bestående av justitarius Øie og dommerne Indreberg, Normann, Falch og Høgetveit Berg dom i

HR-2018-2339-A, (sak nr. 18-118524STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Trygve Staff)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Erik Førde)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder spørsmål om det er grunnlag for forvaring der de dominerende lovbrudd er to drapsforsøk.
- (2) Ved beslutning 9. januar 2017 – senere erstattet av beslutning 4. mai 2017 – ble A satt under tiltale for forsøk på drap, legemsbeskadigelse begått under særdeles skjerpene omstendigheter og forsøk på uriktig anklage. Ved beslutning 23. februar 2017 ble han satt under tiltale for ytterligere ett drapsforsøk.
- (3) Oslo tingrett avsa 9. januar 2018 dom mot A hvor han ble frifunnet for det ene drapsforsøket. Han ble for øvrig dømt etter tiltalen til forvaring med en tidsramme på syv år og seks måneder og en minstetid på fem år. Dommen er en fellesdom med en usonet dom fra november 2016 og en tilleggsdom til tidligere dommer fra 2015 og 2016. Den gjaldt også inndragning av en øks og sivile krav som jeg ikke går nærmere inn på.
- (4) For straffekravene hadde dommen slik domsslutning:

"2. A, født 00.00.1992 frifinnes for tiltalebeslutningen av 23.02.2017.

3. **A, født 00.00.1992, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 233 jf. § 49, straffeloven (1902) § 229 første straffalternativ jf. § 232 og straffeloven (2005) § 222 jf. § 16, sammenholdt med straffeloven (2005) § 79 bokstav a og b og § 82, til forvaring med en tidsramme på 7 – sju – år og 6 – seks – måneder og en minstetid på 5 – fem – år.**

Varetekt kommer til fradrag i tidsrammen og minstetiden med 503 – femhundreogtre – dager jf. straffeloven (2005) § 83 femte ledd.

Dommen er en fellesdom med Oslo tingretts usonede dom av 01.11.2016, og en tilleggsdom i forhold til Oslo tingretts dommer av 29.09.2015 og 05.04.2016.

..."

- (5) Både påtalemyndigheten og A anket dommen til Borgarting lagmannsrett.
- (6) Borgarting lagmannsrett avsa 31. mai 2018 dom hvor han ble domfelt for begge drapsforsøkene og de øvrige forholdene han var tiltalt for. Dommen har slik slutning hva gjelder straffekravene:

- "1. **A, født 00.00.1992, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 233 jf. § 49, straffeloven (1902) § 229 første straffalternativ jf. § 232, straffeloven (2005) § 222 jf. § 16 og straffeloven (2005) § 275 jf. § 16 til forvaring med en tidsramme på 11 – elleve – år og en minstetid på 7 – sju – år og 4 – fire – måneder.**

Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 645 – sekshundreogførtifem – dager for utholdt varetekt.

Dommen er en tilleggsdom i relasjon til Oslo tingretts dommer av 29. september 2015 og 5. april 2016.

..."

- (7) Dommen ble avsagt under dissens. En av meddommerne stemte for å frifinne A for drapsforsøket han ble frifunnet for i tingretten. To lagdommere og en meddommer mente at det ikke skulle idømmes forvaring, men ga uttrykk for at de hadde funnet avgjørelsen vanskelig.
- (8) A har anket til Høyesterett over lagmannsrettens avgjørelse om å idømme forvaring. Hovedanførselen er at det ikke foreligger reell og kvalifisert gjentakelsesfare etter soning av en så lang fengselsstraff.
- (9) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*
- (10) Lagmannsretten har funnet A skyldig i to forsøk på drap og medvirkning til legemsbeskadigelse under særdeles skjerpene omstendigheter samt en uriktig anklage. Det første drapsforsøket og medvirkning til legemsbeskadigelsen i november 2014 har samme foranledning:
- (11) A og to kamerater, som hadde vært på fest om natten, kom morgenen etter sammen til en bensinstasjon. En av dem gikk inn i butikklokalet for å handle, mens A og tredjemann ble stående i døråpningen. Da de sto der, kom fornærmede. Han skubbet borti dem da han gikk inn gjennom døren, og det oppsto en slåsskamp som endte med at fornærmede brakk nesebenet. A skallet og slo fornærmede med knyttet hånd i ansiktet. Lagmannsretten fant

det ikke bevist hvem som forårsaket nesebensbruddet, men at As slag var egnet til å føre til skaden. Han ble dømt for medvirkning til legemsbeskadigelse. Det forelå skjerpene omstendigheter fordi voldsutøvelsen ble begått av flere i fellesskap.

- (12) Etter slåsskampen gikk fornærmede etter de tre, og det ble nytt håndgemeng, hvor også fornærmedes venn deltok. A stakk fornærmede med kniv eller en knivlignende gjenstand i halsen. Lagmannsretten fant det bevist at knivstikket var livstruende, og at fornærmede ikke ville ha overlevd dersom han ikke hadde fått rask og god førstehjelp og behandling på sykehus. Det ble påvist en skade i hans venstre halspulsåre og flere infarkter i hjernen som er forårsaket av skaden.
- (13) Drapsforsøket har fått svært alvorlige konsekvenser for fornærmede både fysisk og psykisk. Han har ikke vært i arbeid siden hendelsen og har som følge av knivstikkingen mistet deler av taleevnen. Fornærmede har forandret seg fra å være utadventt og sosial med mange venner til å isolere seg med angst for å gå ut. Ved behandlingen for lagmannsretten var han av den grunn separert og hadde ingen kontakt med sønnen.
- (14) Det andre drapsforsøket, som fant sted i 2016, skjedde i forbindelse med en fest. Det var en uoverensstemmelse mellom A og en kamerat. A forlot festen, men kameraten kom etter. Det oppsto en brytekamp, de havnet i bakken, og det virket som om kameraten hadde overtaket. A kom seg løs, fikk tak i en øks han visste om og kom løpende tilbake med øksen hevet over hodet. Han slo øksen to ganger med full kraft mot kameratens hode, men traff ikke fordi kameraten hoppet unna. Kameraten ble stående med ryggen mot en bil. A tok tak i ham, hevet øksen over hodet og det så ut som han skulle slå nok en gang. En politimann, som hadde vært i nærheten, ropte imidlertid at han skulle slippe øksen, og det gjorde han.
- (15) Lagmannsretten var overbevist om at det var kameratens avvergende manøver ved de to første slagene og politiets inngripen den tredje gangen som hindret at A traff kameraten med øksen i hodet. Lagmannsretten var videre overbevist om at A holdt det som mest sannsynlig at dersom et slag hadde truffet, ville det vært dødelig.
- (16) A er i dag 26 år. Av personundersøkelse 23. mai 2017 fremgår det at han har hatt en oppvekst preget av atferds- og tilpasningsproblemer, og at barnevernet ble koblet inn fra 13-års alder. Barnevernet avsluttet sine tiltak i 2009.
- (17) A har i dag 13 domfellelser bak seg, hvorav 11 gjelder voldsovertredelser. Han har også vært involvert i hendelser under fengselsopphold som blant annet gjelder slossing med og vold mot medinnsatte, ordrenekt og truende adferd, og han har avgitt positive urinprøver. I personundersøkelsen heter det at As uttalelser om de lovbrudd han er dømt for, synes å være bagatelliserende, og at han langt på vei er avvisende til at han har et volds- og aggresjonsproblem. Fra rapporten hitsettes:

"De fleste lovbruddene siktede er dømt for er begått i alkoholpåvirket tilstand, ofte i forbindelse med byturer eller hjemmefester. Dette kan også tyde på at siktede har lite selvinnsikt hva angår volds- /aggresjonsproblemer samt eget alkoholforbruk. Det kan også nevnes at noen av lovbruddene kan sees i sammenheng med at siktede har følt seg provosert eller truet, og andre lovbrudd igjen som helt uprovoserte og noe mer impulsive."

- (18) Det ble i forbindelse med personundersøkelsen av A foretatt en risikovurdering med verktøyet HCR 20. I den oppsummerende risikoformuleringen heter det:
- "... voldens funksjon for siktede blant annet har handlet om å oppnå goder, da han blant annet er dømt for flere grove/voldelige ran, samt som en form for forsvar i situasjoner hvor det har oppstått konflikter med andre og hvor han har opplevd en form for provokasjon. Videre kan man anta at noen av siktedes risikofaktorer for fremtidig voldsutøvelse kan relateres til inntak av alkohol og rusmidler, dårlig håndtering av mellommenneskelige konflikter, opplevde trusler og/eller provokasjoner, ikke fullført skole og lite arbeidserfaring, samt få realistiske fremtidsplaner. Andre risikofaktorer som kjennetegner siktedes voldstilbøyelighet er lite anger, dårlig selvvinnsikt i eget rusproblem og konsekvensene av voldsutøvelse."**
- (19) A har imidlertid vist en positiv utvikling etter at han 26. oktober 2017 kom til X fengsel. Han har hatt opphold på rusmestringsenheten, samtaler med psykolog og tar sikte på å ta eksamen i flere fag på videregående skole. I rapport datert 11. april 2018 heter det at det "virker som om siktede har gode kognitive evner som han kan dra nytte av i en eventuell videre behandling", men at A likevel etter Kriminalomsorgens vurdering er i en "svært sårbar situasjon".
- (20) Om hans vurdering av egen adferd heter det:
- "Siktede sier at han rettferdiggjorde sine handlinger overfor seg selv, og så seg sjelden eller aldri tilbake i etterkant. I samtaler med personundersøker gir siktede uttrykk for at han nå har kommet til en erkjennelse at han ikke kan fortsette som tidligere. Han ønsker ikke sitte år etter år i fengsel, og han ser også etterhvert negative sider med det å leve kriminelt. ... Videre kan det se ut som om siktede nå tenker og ser mer på konsekvensene av sine handlinger nå som han har blitt eldre."**
- (21) Oppdatert informasjon fra rusmestringsenheten i X fengsel 26. november 2018 bekrefter inntrykket av at A nyttiggjør seg behandlingsopplegget.
- (22) Jeg går så over til å se på om vilkårene for forvaring etter straffeloven § 40 er oppfylt.
- (23) Det følger av første ledd at forvaring kan idømmes når "fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet ... når forbryteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå et voldslovbrudd ...".
- (24) Paragraf 40 andre og fjerde ledd har slik ordlyd:
- "Var lovbruddet av alvorlig art, må det være en nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd.**
...
Ved vurderingen av faren for tilbakefall etter annet og tredje ledd skal det legges vekt på det begåtte lovbruddet sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne. For saker som nevnt i annet ledd skal det særlig legges vekt på om lovbyteren tidligere har begått eller forsøkt å begå et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd."
- (25) Det er klart at A er funnet skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå flere voldslovbrudd av alvorlig art, jf. § 40 første og andre ledd. Det er særlig de to drapsforsøkene som kan begrunne forvaring. Dette er heller ikke bestridt. Spørsmålet er om de øvrige vilkårene i andre ledd er oppfylt.

- (26) Gjentakelsesfaren skal vurderes ut fra situasjonen på domstidspunktet, og det må være tale om en *reell og kvalifisert fare for tilbakefall*, jf. Rt-2011-1717 avsnitt 15. I § 40 fjerde ledd gjengis flere momenter som skal vektlegges ved vurderingen av gjentakelsesfaren, men oppregningen er ikke uttømmende.
- (27) Det dreier seg her om to alvorlige voldslovbrudd der bare tilfeldigheter gjorde at det ikke endte med døden, og det første drapsforsøket har fått omfattende og alvorlige konsekvenser for fornærmede.
- (28) A er også tidligere dømt for en rekke voldslovbrudd. Han ble første gang dømt for simpelt ran i 2009, begått da han var 15 og et halvt år gammel og har kontinuerlig pådratt seg domfellelser, hvorav 11 av 13 dommer gjelder voldsrelaterte lovbrudd. Det første drapsforsøket som det nå skal utmåles straff for, ble begått mindre enn én måned etter at han slapp ut fra soning av en dom på ett år og seks måneder for overtredelse av straffeloven 1902 § 229, jf. § 232 – grov og uprovosert vold. Det andre drapsforsøket fant sted en drøy måned etter en domfellelse på seks måneder for kroppskrenkelse og kroppsskade. Også i andre tilfeller har det vært kort tid mellom dommene, og han har brukt kniv og truet med våpen.
- (29) Etter straffeloven § 40 fjerde ledd skal det særlig legges vekt på om lovbrøyteren tidligere har begått et alvorlig lovbrudd som nevnt i første ledd. Enkelte av de handlinger som A tidligere er dømt for, må betegnes som alvorlige voldslovbrudd i straffeloven § 40s forstand. Jeg trekker her særlig frem Borgarting lagmannsretts dom 29. oktober 2013 og Oslo tingretts dom 30. september 2011:
- (30) Dommen fra Borgarting lagmannsrett gjaldt grov legemsskade. Det dreide seg om uprovosert vold – flere spark mot fornærmedes hode også etter han var svimeslått. Oslo tingretts dom gjaldt ran. Ranene var grove fordi det ble brukt grov vold og benyttet skytevåpen.
- (31) Selv om det også er mange domfellelser som ikke gjelder alvorlige voldslovbrudd, har det betydning at det dreier seg om en rekke overtredelser der det gjentatte ganger er benyttet vold, trusler og våpen. I en samlet vurdering peker dette i retning av at det foreligger gjentakelsesfare.
- (32) Jeg tillegger det også vekt at A har hatt atferdsproblemer fra tidlig alder og uhensiktsmessige mestringsstrategier ved mellommenneskelige konflikter der han har hatt lett for å ty til vold – ute i samfunnet, mot venner, i skole og i fengsel. Han har dessuten liten innsikt i egne volds- og aggresjonsproblemer og viser lite anger og empati med ofrene. Hans ønske om endring synes primært knyttet til at han ikke ønsker et langt liv i fengsel. I tillegg har han lite å falle tilbake på. Han har tidligere bodd hjemme hos moren, ikke fullført utdanning utover ungdomsskolen og har praktisk talt ingen arbeidserfaring.
- (33) Etter at A kom til rusmestringsenheten i X fengsel, er det imidlertid tegn på at han er inne i et bedre spor. Det er i motsetning til tidligere ikke rapportert om bråk i fengselet, og han deltar aktivt i opplegget som er lagt til rette for ham. Han har også arbeidet med egen aggresjon. Det må videre legges til grunn at han ikke har noen personlighetsforstyrrelse. A har med unntak av to ganger i september i år avgitt negative urinprøver.

- (34) Jeg er likevel etter en samlet vurdering kommet til at det er nærliggende fare for at A på nytt vil begå et alvorlig voldslovbrudd dersom han løslates i dag.
- (35) Jeg går så over til å vurdere om tidsbestemt straff må anses "tilstrekkelig til å verne andres liv, helse eller frihet", jf. straffeloven § 40 første ledd. Ved denne vurderingen må det først tas stilling til hva som i tilfelle vil være den alternative fengselsstraff for A. Drapsforsøkene vil da være de helt dominerende forholdene.
- (36) Lagmannsretten kom etter en samlet vurdering til at den alternative fengselsstraffen passende kunne settes til 11 år, og at straffen for de to drapsforsøkene isolert sett burde ligge på om lag 10 års fengsel. Etter mitt syn er denne straffen ikke blitt for streng, jf. blant annet Rt-2011-1717 avsnitt 33 og Rt-2012-1114 avsnitt 31. Dette er heller ikke angrepet av forsvareren.
- (37) Spørsmålet er da om en tidsbegrenset straff av fengsel i 11 år kan anses tilstrekkelig til å verne samfunnet, jf. straffeloven § 40 første ledd. Det må vurderes hvilket behov samfunnet har for vern etter endt soning, jf. Rt-2011-1717 avsnitt 34–36.
- (38) Straffeloven § 40 første til fjerde ledd viderefører straffeloven 1902 § 39 c. Bestemmelsen er noe omredigert og omformulert, men det er ikke tale om realitetsendringer. I forarbeidene til den tidligere bestemmelsen er det uttalt at forvaring har sitt hovedbruksområde når den alternative fengselsstraffen vil være fra noen måneder og opp til seks til åtte år, jf. NOU 2002: 4 side 254 og Ot.prp. nr. 87 (1993–1994) side 86. Departementet tilføyde imidlertid at forvaring også kan tenkes brukt "ved kriminalitet som kvalifiserer til meget lang tidsbegrenset straff". I Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 286 gis det uttrykk for tilsvarende oppfatning. Jeg tilføyer at Høyesterett i flere saker har ilagt lange forvaringsstraffer basert på en konkret vurdering og undertiden også uten at lovgivers utgangspunkt er problematisert, jf. Rt-2010-1424 og Rt-2007-183.
- (39) Det er åpenbart ikke enkelt å forutse hvilket behov samfunnet har for vern mot A ved avsluttet soning, der det nå gjenstår rundt åtte og ett halvt år til løslatelse. Naturlig nok er det knyttet mange usikkerhetsmomenter til hans fremtidige utvikling. De momentene som inngår ved vurderingen av samfunnsvernet, er imidlertid stort sett de samme som ved vurderingen av gjentakelsesfaren på domstidspunktet, jf. Rt-2007-187 avsnitt 23 og Rt-2008-1403 avsnitt 21.
- (40) Det må, som nevnt, legges til grunn at han ikke har noen form for personlighetsforstyrrelser. Han mottar nå for første gang siden 2009 behandling for sin rus- og voldsproblematikk, og det fremgår av rapportene fra X fengsel at han nyttiggjør seg behandlingen.
- (41) I en risikovurdering kan det imidlertid legges relativt liten vekt på atferd i et beskyttet miljø som et fengselsopphold er, jf. Rt-2011-1717 avsnitt 26. Mange av voldslovbruddene A har begått, har skjedd i forbindelse med festing og et stort alkoholinntak.
- (42) Lagmannsrettens mindretall, som kom til at forvaring ikke bør idømmes, la i tillegg til de begynnende tegnene på mulig rehabilitering og den alternative fengselsstraffens lengde vekt på As alder. Til dette bemerker jeg at As alder – 26 år – er over grensen for når ung alder særlig skal vektlegges. Ved løslatelsen vil han fortsatt være i en alder der han kan ende opp i et vennemiljø hvor det på fest drikkes mye alkohol. Han har avgitt to positive

urinprøver i fengselet den senere tiden. Slik situasjonen fremstår i dag, har A lite å falle tilbake på ved løslatelse. I hvor stor grad dette vil endre seg, er høyst usikkert.

- (43) Jeg tillegger det også vekt at han i liten grad har evnet å vise anger og empati med ofrene. Motivasjonen om endring av livsstil synes særlig knyttet til et ønske om å leve sitt liv i samfunnet – og ikke inne i et fengsel i årevis. Det er dessuten vanskelig å se bort fra hans mange alvorlige og til dels uprovoserte voldshandlinger som begynte allerede i ung alder, og at disse har fortsatt frem til de to drapsforsøkene som er grunnlaget for vår sak, jf. Rt-2011-1717 avsnitt 38. A har allerede sonet flere fengselsstraffer – og i alle fall et par av dem av en viss lengde – uten at dette har avholdt ham fra på nytt å utøve vold. De nye overtredelsene har ofte funnet sted kort tid etter at han har sluppet ut fra soning.
- (44) Jeg er etter en samlet vurdering kommet til at det må kreves klarere holdepunkter enn det vi har for at den alternative tidsbestemte fengselsstraffen kan anses å gi tilstrekkelig vern for samfunnet.
- (45) Domfelte har frem til i dag sittet 838 dager i varetekt. Disse dagene går til fradrag i tidsrammen og minstetiden.

(46) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 838 – åttehundreogtrettiåtte – dager for utholdt varetekt.

(47) Dommar **Høgetveit Berg:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med førstvoterande.

(48) Dommer **Falch:** Likeså.

(49) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(50) Justitiarius **Øie:** Likeså.

(51) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 838 – åttehundreogtrettiåtte – dager for utholdt varetekt.